
Amor de cans, per Maria-Antònia Oliver. Premi Ciutat de Palma de Novel·la Llorenç Villalonga 1994. Edicions 62. Barcelona, 1995.

En un paràgraf perdut del darrer terç de la novel·la surt l'adagi **amor de germans, amor de cans** i en el fil d'aquest aforisme troba tota la seva plenitud el darrer lliurament de Maria-Antònia Oliver, Amor de cans. L'escriptora manacorina hi relata la decadència i descomposició d'una família mallorquina vista des del gruix d'enveges, gelosies, mesquineses i beneiteries que enfronten les sis germanes de la història. Una desfeta que s'intueix evident amb la mort inaugural d'un pare que cap filla no plora i que acaba esmicolant-se en la foguera final que converteix en ninot de falla el vell casalot familiar. Entre el cap i la punta s'escolen vint o vint-i-cinc anys de la nostra contemporaneïtat.

Es tracta, doncs, d'una novel·la de components ruraloides, de famílies senyorials que van a menys, d'històries i tripijocs endogàmics, de bogeries poc o molt ocultes i d'una obra que s'embolcalla amb una estètica obsessiva de la mort. Una novel·la, per això mateix, arrelada en la narrativa illenca (de Llorenç Villalonga a Antoni Mus, per donar un parell de noms), que també fa l'ullet a una certa tradició de novel·la anglesa (la de les germanes Brontë, encara que només sigui pel tou d'angoixes i la traca de la foguerada final), i on, alguns girs i detalls escadussers m'han recordat el clima matriarcal, simbòlic i obsessiu de García Lorca a La casa de Bernarda Alba.

Ara bé, tot i la bondat de la tradició, la noblesa dels referents

i la significació de la parentela esmentada, crec que Amor de cans no acaba d'arrodonir-se amb la coherència que tots voldríem i que promet, d'altra banda, la bona arrencada de la novel·la. A mesura que el lector la transita tendeix a esfilagarsar-se, abusa de les zones d'ombra i fins diria que es deixa sorprendre per problemes de lògica interna en els personatges que l'habiten. Per contra, la novel·la mostra tot el seu vigor en els registres lingüístics, en el sabor d'una parla popular i musical que sistematitza els trets característics del català a Mallorca.

Els vespres de Don Magí Castellarnau, per Jordi Tiñena. Edicions de La Magrana. Barcelona, 1995.

Fins no fa gaire, el nom de Jordi Tiñena s'associava a una feina d'adaptador d'obres clàssiques de la literatura per a estudiants de secundària. Ara, amb pocs mesos de diferència, ha publicat tres novel·les que s'han de qualificar, pel cap baix, d'interès: Mort a Menorca, Un dia en la vida d'Ishak Butmic i Els vespres de Don Magí Castellarnau que m'ha semblat la més rodona del tercet. Tot i l'avinentesa d'aquest esclat simultani, però, sembla que el reciclatge de l'adaptador fins al creador s'ha fet en un marc de temps més ampli i els nivells de qualitat indiquen, si més no, la pràctica d'un ofici i alguns anys de cuina i elaboració silenciosa.

Els vespres de Don Magí Castellarnau s'aclofa a la cruïlla de dos eixos de llarga tradició narrativa: per un costat li arriben els aires de la novel·la històrica i per l'altre la temàtica inspirada en el mite de Pigmalión. Don Magí, el protagonista, se'ns presenta com una curiosa

barreja d'intel.lectual il.lustrat, lector empedreït, taxidermista d'afició, fabricant de vins i home de negocis diversos en una Tarragona que es dibuixa entre els llums i les boires de finals del XVIII. Don Magí és el darrer representant d'una nissaga noble, un tipus fadrí per estigma natural (és impotent) i, de més jove, militar per la força de la imposició familiar. Ara és un protagonista vell que viu sotragat per la revifalla d'una il.lusió juvenil en la seva variant de Pigmalión. A mesura que el dia avança cap a la fosca li arriba el millor moment de la jornada, l'estona de l'educació d'una noia, la Fineta, serventa domèstica que ha encès espurnes de llum jove en les fondalades d'un cor envellit. Són vespres de lectura en veu alta, de comentaris diversos i d'una divertiva barreja de records biogràfics i trama novel.lesca. Una història tendra i ben teixida en un marc històric documentat i coherent. Tot plegat apunta clarament, em penso, a les bones qualitats de Jordi Tiñena com a fabulador.

Batista i Roca, una vida al servei de la reconstrucció nacional, per Víctor Castells. Episodis de la Història. Dalmau. Barcelona, 1995/
Homenatge a Josep Maria Batista i Roca. Textos polítics i pedagògics, a cura de Víctor Castells. Catalans Il.lustres. Generalitat de Catalunya, 1993.

Amb la figura polièdrica de Josep M. Batista i Roca (1895-1978) succeeix el fenomen curiós d'haver-se convertit en una patum mítica per a molts dels qui el varen conèixer, en un tipus més discutit per a altres que només el varen tractar puntualment, en un perfil polític més aviat incòmode per a dirigents del nacionalisme d'ara i, en general, en un personatge potser massa desconegut a la Catalunya actual.

Per afavorir la difusió d'una personalitat que fou certament polivalent i complexa, Víctor Castells ha publicat un resum biogràfic que té la virtut d'esdevenir una eina d'informació sobretot útil, compacta i eficaç. Ara bé, com a síntesi ataconada que és, també paga penyora, no sé si inevitable, d'una mirada massa hagiogràfica. Tot amb tot, l'edició del llibre coincideix amb el centenari del naixement de Batista i Roca que, dit sigui com qui no vol la cosa, ha passat fins ara molt de puntetes. I no hi ha dubte que la celebració del centenari hauria de convertir-se en un bon motiu per acostar-nos a la dimensió real d'un català que fou important i que ara es mou entre el desconeixement, la boira del mite i una certa suspicàcia. Un bon moment, doncs, per a recordar que el mateix Víctor Castells, dos anys enrere, féu d'acurador del volum Homenatge a Josep Maria Batista i Roca que aplegava, a banda d'una breu semblança biogràfica, una trentena de textos d'interès variable però cabdals per anar destriant les diferents cares del políedre que fou: el Batista i Roca de la reflexió pedagògica (amb la seva aportació a l'escoltisme català), el nacionalista essencial, el polític que ja albirava la unitat d'una Europa de les nacions, l'activista de l'exili i també el professor de la Universitat de Cambridge que mirava de pouar en les diferents i successives renaixences catalanes, la barroca, la neoclàssica i la romàntica.

--Tribus, per Alexander Stuart. Traducció de Màrius Serra. Edicions de la Magrana. Barcelona, 1995.

--

Ja fa anys que els "hooligans" anglesos contrapunten eficaçment els tòpics d'una Gran Bretanya culta, cívica i refinada. Com els antics bàrbars del nord, cada vegada que creuen la marca fronterera del Canal

de la Mánega, sabem que l'estadi de futbol de torn en sortirà severament damnat i que duen el benefici d'hores de feina extraordinària a la policia de les ciutats on aterren. Es cert, d'altra banda, que bona part de la geografia anglesa mostra encara amb orgull els tòpics de pulcritud, elegància i sentit de l'ordre que l'ha caracteritzada tant de temps. Però també ho és que als barris perifèrics de les grans ciutats i als indrets més castigats per l'atur i la reconversió industrial hi han arrelat ètiques de violència, actituds de destrucció, fòbies racials i una mena de desfogaments compulsius que s'identifiquen amb uns colors esportius i l'exercici d'una animalitat elemental i ferotge.

Tribus, la darrera novel·la d'Alexander Stuart, tracta aquests problemes de la sociologia dels "hooligans" i reflexiona sobre els components ètics i estètics de la violència. Ho fa en el fil d'una novel·la que resulta sobretot lúcida, d'estirp brutalment realista, amb un ritme sincopat i tallant, i que bascula eficaçment entre la teoria i la pràctica del "hooliganisme". El duet de protagonistes només té una vocal de diferència en el nom que els identifica (Nick/Neck), una oposició que és tan fràgil com prim és el tel que els separa respecte de de la seva relació amb la violència: Nick és un productor de cinema, un tipus aparentment refinat i un teòric que especula des de bon començament sobre l'estètica de la violència. Neck, en canvi, és un fill del carrer, un "hooligan" en estat pur que la viu, la violència, com l'única realització personal possible. Tots dos plans, teòric i pràctic, es creuen diverses vegades en el decurs de la novel·la per a trobar-se en la traca espectacular d'un final que és ple d'intel·ligència narrativa.

On s'acaba el sender, per Ponç Pons. Pròleg de Francesc Parcerisas. Premi Ciutat de Palma de Poesia Joan Alcover, 1994. Edicions 62. Barcelona, 1995.

El sender precis d'aquest darrer llibre de Ponç Pons va vorejat per dos marges diferents de poesia: la d'un lector atent que juguineja amb músiques d'altri i aquella mena de versos que salten nets de la memòria personal feta poema. Una síntesi d'experiències vitals i literàries com ho apunta eficaçment Francesc Parcerisas en el pròleg. En un dels marjals s'hi sumen les pinzellades referides a Lull, Montale, Pessoa, T.S. Eliot, Matsuo Basho i Seamus Heaney, entre altres, que repunten la tradició literària que més plau al poeta. I a l'altra banda del camí, les peces de Llibre de família i poemes com **Dirty Realism** ressegueixen una autobiografia aparentment clapejada amb tocs d'humor. Només aparentment, però, perquè la disfressa de l'acudit tan sols aconsegueix de mig amagar el gruix de neguits i d'angoixes que empenyen per fer aflorar els sentiments cap a la superfície i la llum.

Per això mateix, l'autèntic camí del poemari llisca net entre tots dos marges i es defineix amb precisió, diria, en els darrers versos de De gravitate mundi: Ni estrany ni sol, ni adust ni insolidari, / fa temps que, fart del món, visc en els llibres. La ironia sempre ha estat una sortida intel·ligent davant l'angoixa de l'existència, com també ho és aferrar-se tenaçment al present i als cercles més íntims del propi jo. L'art i els llibres, però, contrapunten la vida amb una nova dimensió de somni i utopia. Per això, si d'una banda El pes del món esclafa el cor de l'home, el poeta pot defensar-se'n i trobar el recer de la millor alternativa, l'últim paradís, en la lectura.

En aquesta literaturització de la pròpia experiència poètica, els versos i poemes de Ponç Pons troben una singularitat especial i el seu

to, em penso, més ajustat. Es quan la veu divaga lúcidament sobre tot allò que podia haver estat o que s'anhelava íntimament de ser: els poetes que hauria volgut encarnar, aquella juvenil emoció que els versos de Neruda ja no li tornaran a produir, ni aquell viatger il.lustrat que es passeja elegant i intrèpit per les novel.les de Juli Verne. Un sender, fet i fet, que només s'acaba en el mateix infern literari de l'eternitat.

Isidor Cònsul